

NOVINKY ZAHRANIČNÍ KNIHOVNICKÉ LITERATURY

BERMES, Emmanuelle. Des catalogues aux données: l'Abes et la BnF face à une transition toujours en marche [Od katalogů k datům: spolupráce agentury Abes a Francouzské národní knihovny v době neustálých změn]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 16. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Během posledních dvaceti let dochází ve vývoji knihovnických katalogů k zásadním a stále probíhajícím změnám. V prostředí webu mají katalogy silnou konkurenci ve vyhledávacích, zejména pokud jde o rychlost zobrazování výsledků, jejich třídění podle pertinence a jednoduchou a intuitivní ergonomii. S elektronickými zdroji se objevila další témata: členění textů (články, kapitoly), konec pevné periodicity, příjem externích dat (zejména od vydavatelů). Ve víru těchto změn došlo v knihovnictví ke vzniku modelu FRBR kladoucímu důraz na autoritní data.

Ve stejnou chvíli se na webu začaly vynořovat nové fenomény otevřených dat (*open data*), strukturovaných a propojených dat (*linked data*), velkých dat (*big data*) a revolučního grafického rozhraní (*data visualisation*).

Francouzská Bibliografická agentura pro terciární vzdělávání Abes (<https://abes.fr/>) a Francouzská národní knihovna (BnF, <https://www.bnf.fr/fr>) začaly kolem roku 2010 využívat přínosy webu propojených dat: první spustila službu IdRef pro autority v univerzitním dokumentačním systému Sudoc, druhá službu *data.bnf.fr* pro přístup k datům katalogu Francouzské národní knihovny prostřednictvím modelu FRBR.

V roce 2014 tyto instituce společně definovaly koncept nazvaný *Transition bibliographique* (<https://www.transition-bibliographique.fr/>). Jde o hlubokou transformaci katalogizačních norem a praxe, ale i systémů schopných vytvářet a pracovat s novými daty. Očekávaným přínosem projektu je umožnění výměny dat mezi knihovnami a dalšími institucemi, jejich zviditelnění na webu, včetně využívání nových technologií. V obou organizacích vznikají nové projekty, jejichž cílem je shromažďování, transformace a zpracovávání velkých objemů dat z různých zdrojů pro rozličné použití. Projekt *Fichier National d'Entités* („národní registr entit“, FNE), na němž začaly Abes a BnF spolupracovat v roce 2020, by mohl být považován za vyústění tohoto vývoje. Na autority se v něm pohlíží jako na klíčová data ve světě katalogů. Cílem projektu pro právě započaté desetiletí je skutečná národní proměna v této oblasti.

BOUSSOU, Cécile a Sylvie VAGO. NumBA, voyage au coeur des collection patrimoniales des bibliothèques du Cirad [NumBA, cesta do srdce kulturního dědictví knihoven Cirad]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2020, 99(octobre – novembre – décembre), 6–7. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2267&file=1/>.

Historická knihovna vědeckého střediska pro tropické zemědělství Cirad (<https://catalogue-bibliothèques.cirad.fr/>) uchovává a zhodnocuje dokumenty kulturního dědictví z dějin francouzského výzkumu v tropické agronomii. Je zdrojem informací o politické, ekonomické a sociální historii tropických a středozemních oblastí. Zahrnuje tři knihovny (Nogent-sur-Marne na východním předměstí Paříže, středozemní Montpellier a La Réunion v Indickém oceánu). Většina dokumentů v Nogent-sur-Marne pochází ze studijní a výzkumné Koloniální zahrady (*Jardin colonial*), která byla ve městě založena roku 1899. Po mnoho let byly její fondy přístupny pouze několika specialistům místní historické knihovny a nedostaly se ke vzdálenějším čtenářům, především k vědcům z jižních zemí.

Knihovníci postupně obohacovali a třídili tyto historické fondy. Jakmile jim to rozpočet umožnil, uskutečnili několik projektů digitalizace. V roce 2006 přijala knihovna Cirad strategii volného přístupu k informacím. V tomto kontextu se zrodil projekt vytvoření digitální knihovny kulturního dědictví pro zpřístupnění nejdůležitějších zdrojů.

Digitální knihovna NumBA (<https://numba.cirad.fr>) se věnuje historii agronomie tropických a středozemních regionů od konce 19. století. Vznikla ve spolupráci s Francouzskou národní knihovnou v rámci digitalizačního projektu *Gallica marque blanche* (<https://www.bnf.fr/fr/gallica-marque-blanche>). Slouží jako podaná ruka knihovnám, které by rády digitalizovaly své fondy – ty se zároveň stanou součástí národních sbírek digitalizovaných dokumentů Gallica. Tříletá smlouva o spolupráci byla podepsána v roce 2017 a na jejím základě bylo možno sdílet obsahy, technologie a know-how. Byl definován rozpis prací, finanční prostředky a personální obsazení nezbytné pro zdárný průběh projektu. Výsledná NumBA je samostatnou digitální knihovnou, která se zároveň může opřít o technologie významné digitální knihovny Gallica. Francouzská národní knihovna poskytuje webový prostor, zajišťuje údržbu a nepřetržité sledování trendů. Projektový tým knihoven Cirad se stará o obsah: o výběr dokumentů, digitalizaci, doplňování metadat a redaktorské úpravy. Digitalizované dokumenty se stávají zároveň součástí knihoven NumBA i Gallica. Navíc je možné obohacovat fond chybějícími dokumenty z digitálních knihoven Francouzské národní knihovny a jejích partnerských institucí.

Technologie knihovny NumBA umožňují odborníkům velmi přesně vyhledávání. Nicméně knihovníci od začátku mysleli i na širší veřejnost a pro přístup k fondům vytvořili šest tematických sbírek. Každá je uvedena vysvětlujícím textem, který ji zařadí mezi ostatní zdroje knihovny a objasní specifický ediční, historický a odborný kontext. Redaktorské práce nabývají širšího významu nejen při tvorbě a doplňování těchto sbírek. Připojením aktualit k danému tématu a upozorněním na související kulturní akce dochází ke skutečné informační mediaci.

Úspěch digitální knihovny NumBA byl motivací pro zařazení nových digitálních zdrojů a tím obohacení knihovny NumBA. Jedná se o sbírky zvláštních objektů kulturního dědictví ve fondu knihoven Cirad, jako jsou digitalizované vzorky dřevin ze xylotéky (projekt NumBois, *Xylothèque numérique*, <https://numba.cirad.fr/numba/xylotheque>) a botanické sbírky – herbáře (Herbier ALF du Cirad, <https://umr-selmet.cirad.fr/les-produits-et-expertises/l-herbier-alf-du-cirad>, digitalizováno bylo již 30 000 herbářových listů či desek).

COLCANAP, Grégory. Couperin et l'Abes: de la différence dans l'union libre [Konsorcium Couperin a agentura Abes: o odlišnostech ve volném svazku]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 12–13. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Vydavatelem časopisu *Ar(abes)ques*, z jehož článku je tento abstrakt vypracován, je francouzská Bibliografická agentura pro terciární vzdělávání Abes (<https://abes.fr/>). Konsorcium Couperin (<https://www.couperin.org/>) sdružuje francouzské univerzity a vědecká pracoviště s cílem usnadnit jim přístup k elektronickým zdrojům informací. Obě organizace spolupracují od roku 2001 – zprvu kvůli sdružení objednávek pro akvizici časopisů nakladatelství Elsevier, časem došlo k rozšíření misí a k rozdělení úkolů a posléze i k jmenování jediné osoby do čela obou institucí.

Po počátečním nezdaru s projektem systému správy elektronických zdrojů (ERMS partagé, rok 2009) přichází plně úspěšný projekt Istex. Roku 2011 začala spolupráce na tvorbě národní informační databáze s možností obsahového vyhledávání a garantující rovný přístup ke zdrojům prostřednictvím inovativních technologií na celém území Francie. Dalším výstupem projektu bylo navázání pevné a plodné spolupráce s Institutem pro vědeckotechnické informace francouzského Národního centra pro vědu a výzkum Inist-CNRS (<https://www.inist.fr/>). V oblasti vědeckotechnických informací se objevil spojující most mezi vysokými školami a vědeckými pracovišti – úspěšný projekt vědecké infrastruktury a hybridní knihovny CollEx-Persée (<https://www.collexpersee.eu/a-propos/strategie/>, pozn. red.), jehož se účastní mj. i agentura Abes a Francouzská národní knihovna, a další. Třetím příkladem spolupráce obou institucí je podpora publikování francouzských výstupů vědy v rámci naplňování zákona o digitální republice (*loi pour une République numérique* 2016). Posledním v článku zmíněným projektem je ustanovení francouzské komunity pro mezinárodní identifikátor autorů Orcid.

Už z právní podstaty jsou Abes (asociace) a Couperin (instituce veřejné správy) odlišné, odlišné je jejich řízení, činnost se opírá o státní zaměstnance i o dobrovolníky v institucích. Avšak odlišnosti umožňují i vzájemné doplňování.

Za poslední desetiletí prošly obě organizace pozvolnou proměnou: od národních sbírek digitálních dokumentů k systému otevřeného publikování s mezinárodním dosahem. Z toho vyplynuly otázky: Čím je univerzitní knihovna ve světě otevřené vědy? Sbírký tištěných dokumentů budou ještě nějakou dobu existovat a plnit svůj účel. Akvizice dokumentů na fyzických nosičích už netvoří hlavní část výdajů, ale stále hojně zaměstnává pracovníky. V produkci výstupů vědy a výzkumu se knihovny vydávají rozličnými směry. Klasický model výběru dokumentů, jejich akvizice, popis, zpřístupnění, ohodnocení využití a uchování je silně narušen. K článku přiložená tabulka naznačuje, které činnosti knihoven budou vývojem nejvíce zasaženy. Zároveň předkládá hypotézu, podle níž knihovny zůstanou v této oblasti důležitými hráči. Nyní otázky financování publikování u vydavatelů, na veřejných nebo soukromých platformách, nebo samy tuto funkci zajišťují – knihovny se mohou stát správci vydavatelských platform. Mění se způsoby hodnocení využívání, je možné změřit, zda je nabídka adekvátní k poptávce.

Ve Francii působí v oblasti vědeckotechnických informací rozličné instituce. Každá má důležitou roli, ale doposud nedošlo k pojmenování společných cílů. Jen pak bude možno lépe definovat roli každé z nich na cestě naplňování těchto cílů.

CONTAT, Odile. L'Abes, pivot de la politique nationale pour la documentation scientifique [Abes, pilíř národní politiky v oblasti vědecké a technické dokumentace]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 7. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Za 25 let své existence hraje Abes, francouzská Bibliografická agentura pro terciární vzdělávání (<https://abes.fr/>), ústřední roli v oblasti zpracování vědeckotechnických informací v zemi. Fungovat začala během revoluce webu a digitálních médií, později přišla revoluce množství dat a otevřené vědy, nyní prochází krizí způsobenou epidemií koronaviru: mění se role, ukotvení a fungování knihoven. Obnažuje se jejich schopnost se přizpůsobit, poukazuje se na důležitost volného přístupu k informacím a otevřené vědy. V podstatě pokud dnes mluvíme o přístupnosti sbírek, služeb, elektronických zdrojů a informací vůbec, máme na mysli vzdálený přístup a otevřenou vědu.

Přístupnost dokumentů je těsně spjata s jejich popisem – stále hlavní činností agentury Abes. Se svými projekty popisuje veškerých informačních zdrojů hraje na národní úrovni hlavní roli. Ale vytváření katalogů již k oslovení široké veřejnosti a mezinárodnímu dosahu nestačí. Nyní je potřeba data z katalogů vložit přímo na web, učinit je viditelnými pro čtenáře, potenciální uživatele a velké vyhledávače. Toto si klade za cíl národní program *Transition bibliographique* („bibliografický přechod“), vytvářený ve spolupráci s Francouzskou národní knihovnou.

Plán francouzského Ministerstva terciárního vzdělávání, vědy a inovace k šíření otevřené vědy se musí opírat o data kvalitní, otevřená a interoperabilní. Abes vytváří a spravuje metadata pro všechny součásti ministerstva. Další problematikou, kterou bude potřeba zpracovat, je otázka otevřených metadat a citací. Abes je důležitým partnerem v národních projektech v oborech vědeckotechnických informací, podporuje oborová sdružení a knihovny.

Činnosti a projekty agentury jsou vedeny v souladu a ve spolupráci s dalšími organizacemi, např. Institutem vědecko-technických informací Inist a otevřenou digitální knihovnou vědeckých dokumentů Persée. Tím se snaží nabízet služby, které odpovídají současným potřebám vědců.

DUBOIS, Olesea, Fanny MION-MOUTON a Pauline RIVIERE. NumaHOP, une plateforme de gestion de contenus numérisés [NumaHOP, platforma pro správu digitalizovaných dokumentů]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2020, 99(octobre – novembre – décembre), 10–11. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2267&file=1/>.

Francouzský kolaborativní projekt NumaHOP (<https://www.numahop.fr/>) umožňuje zapojeným organizacím sdílení všech etap digitalizačního projektu, od vkládání záznamů po archivaci.

Vznikl z iniciativy tří pařížských institucí: knihovny Saint-Geneviève, knihovny vysoké školy Science Po a Univerzitní knihovny jazyků a civilizací Bulac. Všechny tři v minulosti investovaly do rozličných digitalizačních projektů a souběžně vyvíjely nástroje dalším knihovnám neznámé. I přesto, že se jednalo o komplexní projekty, nepostupovaly jednotně. Po porovnání existujících a potřebám ne vždy odpovídajících nástrojů vznikla myšlenka na vytvoření jedinečného, jednoduchého a široce automatizovaného kanálu. Projekt byl svěřen externí společnosti, která postupovala v úzké spolupráci se zmíněnými knihovnami.

Prvním cílem projektu bylo vyvinout software v systému open source, který by mohl být šířen, užíván a zdokonalován rozličnými zainteresovanými institucemi ve sféře univerzitní a kulturní, ale i asociacemi nebo podniky. Platforma pro správu digitálních obsahů měla umožnit z jediného vstupního bodu spravovat celý digitalizační kanál. Protože se počítalo, že software budou obsluhovat rozliční uživatele, měl být schopen se maximálně přizpůsobit jejich potřebám. A konečně nástroj měl být co nejjednodušeji přístupný a obsluhovatelný, včetně technických úkonů. Každodenní používání systému NumaHOP okamžitě potvrdilo zjednodušení digitalizačních kroků.

NumaHOP je tvořen čtyřmi hlavními funkčními moduly. První z nich představuje rozhraní pro import dat. Provádí zejména automatický převod záznamů do formátů UNIMARC nebo EAD ve výměnných formátech Dublin Core. Umožňuje také import obrázkových souborů. Druhý modul je určen pro interní správu dokumentů. Zprávy o stavu díla (v jeho rozličných etapách) je možné sestavit prostřednictvím zvláštního rozhraní, které je pro každou instituci upravitelné. K tomuto modulu jsou přiřazeny různé nástroje pro správu projektů (statistiky, tabulky). Kontrola kvality obrázků a metadat je uskutečňována prostřednictvím třetího modulu. Na jediné obrazovce je možné ověřit kvalitu vyprodukovaných obrázků, jim přiřazených metadat a zjistit, které body zprávy o stavu díla by měly vyžadovat ostražitost. Při koncepci systému NumaHOP byla tomuto modulu věnována zvláštní pozornost. Poslední modul řeší funkčnost exportu obrázkových souborů nebo metadat. Na konci pracovního postupu systém umožňuje automatický export dokumentů do místního úložiště nebo archivu a zároveň do platforem pro šíření dat (např. Internet Archive). Soubory metadat a soubory derivovaných obrázků jsou při exportu vytvářeny automaticky. Díky této automatizaci mohou zapojené instituce ve velkém měřítku a systematicky šířit své digitalizované sbírky.

Jaká je bilance po roce používání platformy? Jedná se o velkou úsporu času, zejména při konverzi metadat a kontrole kvality. Za rok 2020 došlo ke snížení nákladů na digitalizaci o 30–60 %, v závislosti na typu dokumentů. Různé úkony, dříve svěřované externím společností, jsou nyní uskutečňovány přímo v platformě NumaHOP. Prostřednictvím ergonomického rozhraní jsou zaměstnanci knihoven schopni provádět úlohy, které bývaly dříve považovány za příliš technické. Do digitalizace se díky průběžnému reportování o provedených krocích může zapojit více knihovního personálu. Na závěr autorky konstatují, že pokud se k užívání platformy rozhodnou i další instituce, bude to rozhodující krok pro jejich zdárný vývoj.

CHAUVAT, Marie-Christine. IdRef: 3,5 millions d'autorités accessibles à tous [Applikace IdRef: 3,5 milionu volně přístupných autorit]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 26. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Vytvoření francouzské webové aplikace IdRef (<https://www.idref.fr>) v roce 2010 bylo odpovědí na potřebu získat základ pro kvalitní autoritní rejstříky fyzických osob a institucí. Aplikace vznikla v dílně Bibliografické agentury pro terciární vzdělávání Abes extrahováním autoritních rejstříků z vlastního univerzitního dokumentačního systému SUDOC. V roce 2021 bylo možno procházet více než 3,5 milionu autoritních záznamů, zaregistrovaní spolupracovníci mohou vytvářet nové autoritní záznamy. V článku je zdůrazněno, že v kontextu vzájemné spolupráce a výměny dat nejen na národní úrovni je důležité zajistit věrohodnost a kvalitu metadat.

Agentura Abes zároveň vyvinula a univerzitním knihovnám v síti poskytla službu vyhledávání duplikátů autoritních záznamů *Algodoublons* a službu *Algolien* pro hledání chybějících odkazů mezi bibliografickými a autoritními záznamy. V případě chybějícího nebo chybného spojení mezi nimi je možno využít pomoci doplňkového nástroje Paprika. Školení probíhá distanční formou.

Navržené algoritmické zpracování dat umožňuje automatické řazení identifikátorů IdRef a HAL (HAL je francouzský otevřený archiv vědeckých a akademických prací, <https://hal.archives-ouvertes.fr>). Díky tomu jsou odkazy HAL v aplikaci IdRef dobře viditelné. V roce 2015 byla podepsána dohoda, na jejímž základě budou všechny autoritní záznamy v systému IdRef obsahovat mezinárodní identifikátor Orcid a naopak záznamy v systému Orcid budou obsahovat i francouzský identifikátor IdRef. V roce 2019 agentura Abes společně s konsorciem Couperin založila komunitu Orcid France – přijetí mezinárodního identifikátoru zajistí vědcům potřebnou větší celosvětovou viditelnost.

Zvyšování kvality rejstříků je kolaborativní práce, založená na spolupráci různých institucí. Je nezbytná pro sběr a ověřování autoritních dat autorů-vědců a struktur institucí terciárního vzdělávání a vědy. Tato data je třeba standardizovat, doplnit a v případě duplikátů sjednotit.

Autorka článku je spolupracovnicí projektu Sudoc na univerzitě Caen Normandie. V textu popisuje, jakým způsobem se její domovská instituce do systému IdRef zapojila.

JOANNIC-SETA, Frédérique. Abes et BnF: vers la co-production des données à l'échelle nationale [Spolupráce agentury Abes a Francouzské národní knihovny: cesta ke spoluvytváření dat na národní úrovni]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 17. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Ve Francii existují dvě bibliografické agentury. První z nich je Bibliografická agentura pro terciární vzdělávání Abes (<https://abes.fr>), jež spravuje souborný katalog institucí v terciárního vzdělávání a vědě a výzkumu a na národní úrovni zajišťuje popis periodik a povinného výtisku vysokoškolských kvalifikačních prací; druhá Francouzská národní knihovna BnF (<https://www.bnf.fr/fr>) spravuje sbírky vzácných dokumentů a téměř kompletní povinný výtisk francouzské kulturní produkce, je zodpovědná za národní centra Rameau (pro vytváření a správu věcných autorit) a ISSN. Abes podporuje v činnosti knihovny univerzitní a vědecké, BnF knihovny městské a okresní. Poskytují jim expertní a bibliografické služby.

Obě agentury začaly spolupracovat při zpracování bibliografických údajů ze svýchází pro francouzský souborný katalog. Spolupráce se prohloubila s příchodem modelu FRBR a webu propojených dat. Kompletní změna paradigmatu v přístupu k informacím nastala v souvislosti s uplatňováním politiky otevřených dat – do budoucna již budou považována za volně přístupná. V tomto kontextu byla v roce 2010 publikována první verze kódu RDA, praktického využití abstraktního modelu FRBR. Obě agentury budou v této oblasti nadále činné. Z jejich dílny vychází program *Transition bibliographique*, jenž má od roku 2014 celonárodní dosah. Bibliografická spolupráce obou agentur dostává širší rozměr, přičemž výměna dat je jen jednou ze společných aktivit. Záštitu nad činností obou partnerských agentur přejímá nově vytvořená výbor pro národní politiku v oblasti bibliografických informací.

V každodenním provozu je program realizován prostřednictvím úzké spolupráce vybraných oddělení a pracovníků obou agentur, dvakrát do roka se uskutečňuje setkání informačních a IT expertů k výměně informací, zkušeností a zhodnocení uplynulého období. Program má v obou agenturách další výstupy: Abes vyvinula aplikaci Cidemis, která organizacím v její síti usnadňuje přidělení ISSN. Ke zdokonalení popisu periodik a odstranění možných nesouladů vydává BnF soubory Kbart. Obě agentury si rovněž rozdělily úkoly ohledně aplikace mezinárodního standardu pro popis dokumentů a starých tisků EAD. Výstupem je národní průvodce správného užití EAD v knihovnách (<https://www.ead-bibliotheque.fr/>).

Projekt *Fichier national d'Entités* (<https://www.transition-bibliographique.fr/fne/fichier-national-entites/>) je nejen vyústěním programu *Transition bibliographique*, ale i potvrzením zralosti spolupráce obou agentur. Jedná se o společně vytvořenou bibliografickou aplikaci pro tvorbu kvalitních dat, která umožní sdílet miliony popisů entit knihovníkům i stále rostoucímu počtu uživatelů katalogů a dokumentačních nástrojů v prostředí webu.

LATOURE, Patrick. Calames: un réseau à la pointe pour les archives et les manuscrits [Calames: špičková síť pro archiválie a rukopisy]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 24. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Myšlenka vytvořit online katalog archivních dokumentů a rukopisů pro terciární vzdělávání se ve Francii zrodila již na přelomu tisíciletí. Stalo se tak při retrospektivní konverzi účtyhodného papírového Všeobecného katalogu rukopisů veřejných knihoven ve Francii (první z jeho 116 svazků vyšel roku 1849). Myšlenka katalogu jedinečných bibliografických objektů pro univerzitní knihovni síť se mohla zprvu jevit jako paradoxní, ale jeho vytvoření postupně prosazovalo několik ředitelů Bibliografické agentury pro terciární vzdělávání Abes (<https://abes.fr/>), v jejíž dílně nakonec vznikl a doplnil katalog dokumentů tištěných. Pro vytváření katalogu byla zvolena netradiční metoda – spolupráce týmu agentury Abes a stálé pracovní skupiny tvořené knihovníky „v terénu“ z šesti, později devíti univerzitních či jinak specializovaných knihoven. Výsledný Calames (<http://www.calames.abes.fr>) umožňuje od roku 2007 univerzitním knihovnám provádět katalogizaci a popis archivních dokumentů a rukopisů ve standardu XML-EAD. Dnes na něm spolupracuje celkem 63 institucí.

Postupem času byl pouhý katalog rozšířen na víceúčelovou aplikaci: katalogizační nástroj přizpůsobený potřebám uživatelů; kvalitní rozhraní pro šíření i vyhledávání informací uznávané a užívané vědeckou komunitou; strukturovaná expertní síť. Oba nástroje – vyhledávací rozhraní pro veřejnost i odborné kruhy – byly během vývoje postupně zdokonalovány. Při rozšiřování sítě zajišťovala agentura Abes logistiku, financování projektů a počáteční i průběžná školení.

Autor článku nyní s důvěrou pohlíží na projekt Calames a pracovní skupinu kolem něj. Čekají je nové výzvy: pokračovat v dialogu s ostatními institucemi, které ve Francii provádějí popis archiválií a rukopisů, a ustanovit s nimi společná pravidla; připravit se na vývoj norem a formátů v rámci národního projektu *Transition bibliographique* a na zahájení dalšího národního projektu *Fichier national d'Entités*; lépe integrovat další již existující digitální archivy a zvláštní typy dokumentů (sbírky obrazů, audiovizuální dokumenty, objekty); nakonec zajistit kvalitu dat, což znamená především převzít a vylepšit velkou část katalogu pocházející z původní retrokonverze. Tak bude možná výměna dat a jejich další maximální využívání v rámci vědeckých projektů.

LECOQ, Benoît. Les Trente Glorieuses de la connaissance? [Úžasných třicet let ve sféře znalostí?]. *Ar(abes)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 4–5. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Originální název francouzského článku odkazuje na úžasných třicet let velkého rozkvětu (*Trente Glorieuses*) v zemi po druhé světové válce. Nastal v uplynulých desetiletích podobný rozkvět v oblasti znalostí? V prvním článku stého čísla čtvrtletníku *Ar(abes)ques* se autor zamýšlí nad změnami, které za tuto dobu nastaly ve světě informací. Zprvu to vypadalo, že jsme svědky pouze technické revoluce, počet publikovaných vědeckých článků se však za posledních 25 let ztrojnásobil. Stali jsme se součástí revoluce epistemické. Žijeme v informační společnosti, uprostřed konkurenčních bojů. Znalosti a schopnost intelektuální tvorby získaly ekonomickou hodnotu.

V tomto prostředí se změnily i organizace a mise vysokoškolského vzdělávání a jejích knihovně-informačních služeb. Univerzitní knihovny už nehrají v univerzitách pouze podpůrnou roli, staly se plnohodnotnou součástí celkové politiky mateřských institucí. Ve vznikajících *learning centrech* by se měly posunout na křižovatku pedagogiky, vědy a studia. V době volného přístupu k informacím a otevřené vědy museli knihovníci přirozeně konstatovat, že zpřístupnit dokumenty samo o sobě nestačí. Musí dokázat, že obstojí v oblastech zpracování vědeckých informací, vědeckých archivů i vzdělávání. Stali se poradci při tvorbě projektů. Nečekaně a možná trochu paradoxně přispěly tyto technicko-demokratizační změny k legitimaci existence knihoven.

Otevřenost se promítla i do knihovnických služeb – delší otevírací doba, víceborovost a tematická oddělení, přístupnost knihoven i pro neuniverzitní veřejnost... Po knihovnických jsou požadovány nové kompetence. Abes, francouzská Bibliografická agentura pro terciární vzdělávání (<https://abes.fr/>), byla založena roku 1994. Její prvotní mise byla naplněna vytvořením jednotného dokumentačního univerzitního systému Sudoc (<http://www.sudoc.abes.fr>), ale postupně jí byly svěřovány další a další celonárodní projekty, např. správa národních licencí, vytvoření korpusu vědeckých archivů, dohled nad signováním dokumentů, strukturace metadat aj. Agentura se stala motorem dokumentačně-informačního dění ve Francii.

Dnes se může zdát, že by bylo vhodné objasnit okruh kompetencí Abes a sružit další četné francouzské veřejné instituce poskytující dokumentačně-informační služby – z nichž (v předchozích abstraktech) jsme zmiňovali konsorcium Couperin nebo Institut pro vědecko-technické informace Inist. Dokumentačně-informační služby vysokých škol a univerzit se již naučily fungovat v rámci politiky dané instituce a zároveň se otevřít všemu, co s sebou přináší otevřená věda. Jsou znalosti kvasem? Nebo jsou neposlušné a vzpurné?

MAXIT, Gisèle. Sudoc: 25 ans de partage [25 let spolupráce na fungování sítě Sudoc]. *Ar(ables)ques: Revue trimestrielle de l'Agence bibliographique de l'enseignement supérieur*. 2021, 100(janvier – février – mars), 22. ISSN (web) 2108-7016. Dostupný také z: <https://publications-prairial.fr/arabesques/index.php?id=2333&file=1>.

Pro univerzitní knihovny není výraz síť ničím novým, proto nebylo překvapením, že před 25 lety vytvořily síť Sudoc (<http://www.sudoc.abes.fr/cbs/>). Před ní existovaly ve Francii tři katalogizační sítě s rozdílnou velikostí, funkcemi, partnerskými institucemi a kulturou. Nezahrnovaly sbírky všech vysokoškolských/vědeckých institucí. K tomu připočteme zvláštní síť pro sériové publikace. Z toho všeho se podařilo vybudovat jedinou národní síť, která si zachovala to nejlepší ze svých předchůdkyň. Vytvoření katalogu nejen pro terciární vzdělávání je především obrovskou zásluhou profesionálů, kteří měli prvotní představu o tomto nástroji pro sdílení práce a kompetencí, i těch, kteří jej v Bibliografické agentuře pro terciární vzdělávání Abes začali uskutečňovat. Existence sítě je i zásluhou průkopníků tohoto projektu v knihovnách. Museli si osvojit nové kompetence, svou instituci vedli do neznámých vod, a zároveň byli odpovědní za to, že se podaří připojit další jim podřízené instituce.

Po profesionálech, kteří se do projektu zapojili, byla při práci vyžadována obrovská pečlivost a osvojování nových kompetencí, ale výhody sdílené katalogizace a efektivita jednotného popisu dokumentů pro meziknihovní výpůjčky odstranily všechny pochyby. V Sudocu se katalogizátoři stali producenty metadat a mohou být pyšní na vykonanou práci.

V Sudocu se katalogizátoři stali producenty metadat. Počet připojených knihoven se zvyšoval a v agentuře Abes spatřily světlo světa další projekty. Počet spolupracovníků se zněkolikanásobil a vznikly další sítě pro popis a archivaci vysokoškolských kvalifikačních prací nebo pro archivy a rukopisy. S vývojem digitálních technologií dochází k rozvoji Sudocu a posilování role agentury Abes na francouzském informačním poli. Občas slyšíme, že díky existenci sítě Sudoc již není třeba v univerzitních knihovnách provádět katalogizaci. Jistě je to důkaz úspěšnosti projektu, který ale funguje právě jen díky bibliografickým záznamům vytvořeným v jednotlivých knihovnách.

Zpracovala: Mgr. Veronika Tichá

Redakčně připravila: PhDr. Anna Machová

TICHÁ, Veronika. Novinky zahraniční knihovnické literatury. *Knihovna: knihovnická revue*. 2021, 32(2), 104–112. ISSN 1801-3252.